

Lavlønn: Nærings- eller virksomhetsfenomen

Bjorn Dapi og Elin Svarstad

10. mai 2023

Bakgrunn

- Lavlønn er ikke nødvendigvis en felle – det kan også være et springbrett til bedre betalte jobber. For noen grupper kan dette være eneste inngang til arbeidslivet.
- Denne inngangen leder imidlertid til et segment som har svakere lønnsvekst enn øvrige deler av arbeidsmarkedet.
- Dagens lavlønnsjobber er lengre unna midtpunktet i lønnsfordelingen enn før.

Bakgrunn

- For å begrense omfanget av lavlønnet arbeid er det derfor viktig med veier over i andre deler av arbeidsmarkedet.
- For å stimulere slik mobilitet kan det tenkes langs to spor:
 1. Tilrettelegging for investering i humankapital / livslang læring / styrking av kollektive partsforhold
 2. Støtte virksomheter med evne til å løfte arbeidstakere ut av lavlønnsstatus.

Bakgrunn

- Mobilitet ut av lavlønnstatus påvirkes ikke kun av arbeidstakernes kjennetegn og forhandlingsstyrke, men også av kjennetegn ved arbeidsplassen.
 - Tidligere forskning viser for eksempel at lavlønnsomfang i virksomheten trekker mobiliteten ned, mens virksomhetens størrelse trekker opp.
- Det finnes en del forskning på egenskaper ved lavlønte arbeidstakere og omfang av lavlønn i Norge, men mindre på fordelingen av lavlønn i bedrifter.

Problemstillinger i prosjektet

- Vi undersøker hvorvidt lavlønte er jevnt spredt ut i bedrifter («næringsfenomen»), eller om det er noen bedrifter som skiller seg ut med relativt høy andel lavlønn («virksomhetsfenomen»).
- Vi lurer altså på hvor jevnt lavlønn er fordelt i to næringer:
 - Bygg og anlegg
 - Overnatting og servering
- Har tariffavtaledekning noe å si?

2. Lavlønnsgrenser og referansepunkt

Tre typer lavlønnsgrenser

1. *Absolutt grense*

- Eks.: Nasjonal minstelønn, «living wage»
- Ofte brukt til kartlegging av fattigdom

2. *Relativ grense*

- Eks.: 2/3 eller 60 prosent av median eller gjennomsnitt
- Nyttig for sammenligning mellom land

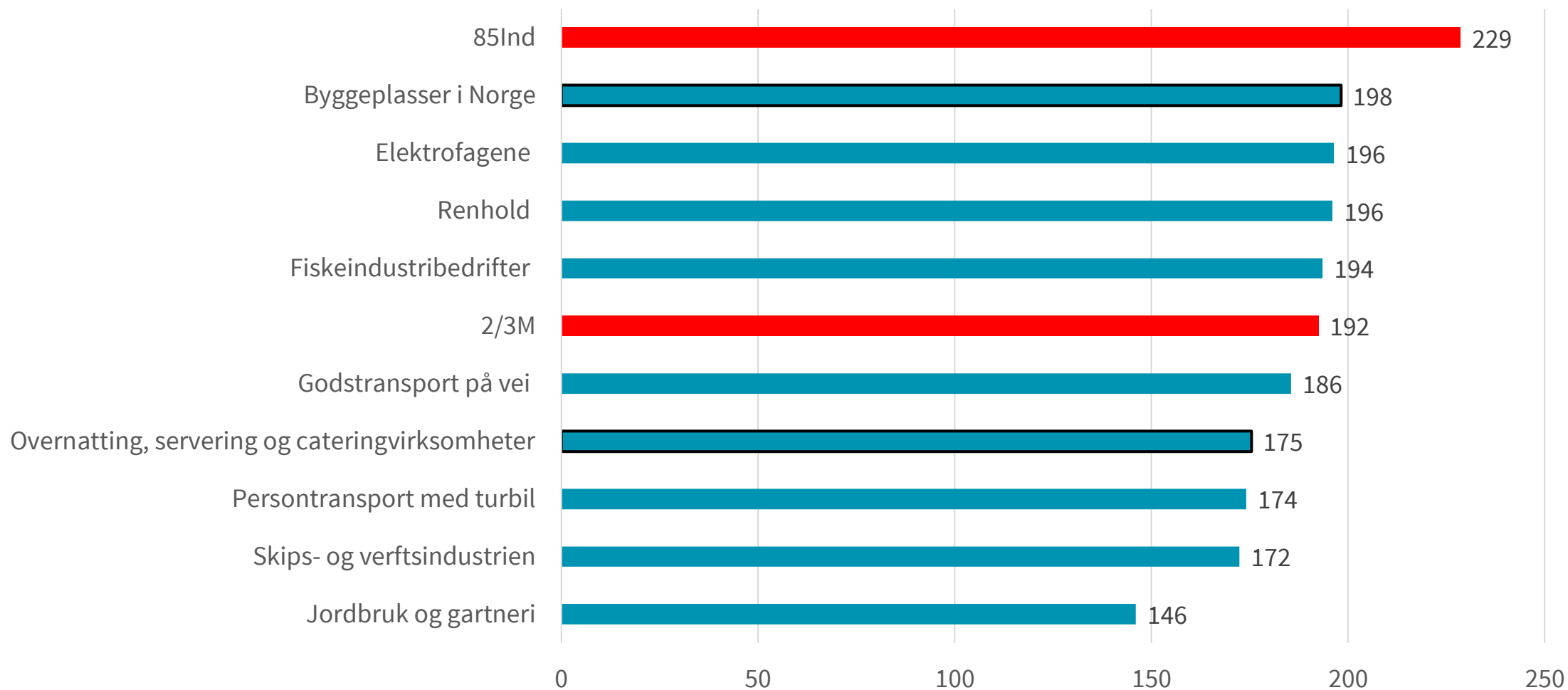
3. *En fast andel av lønnsfordelingen*

- Eks.: den laveste desilen eller kvintilen i lønnsfordelingen
- Nyttig for å kartlegge kjennetegn og konsekvenser av lavlønnsarbeid over tid og på tvers av land

Våre to referansepunkt

1. 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn for heltidsansatte i LO-NHO-området (ref. Tabell 2.18 i NOU 2022:04)
2. 2/3 av medianlønn for alle ansatte (heltid og deltid)

Lavlønnsgrenser (timelønn 2021)

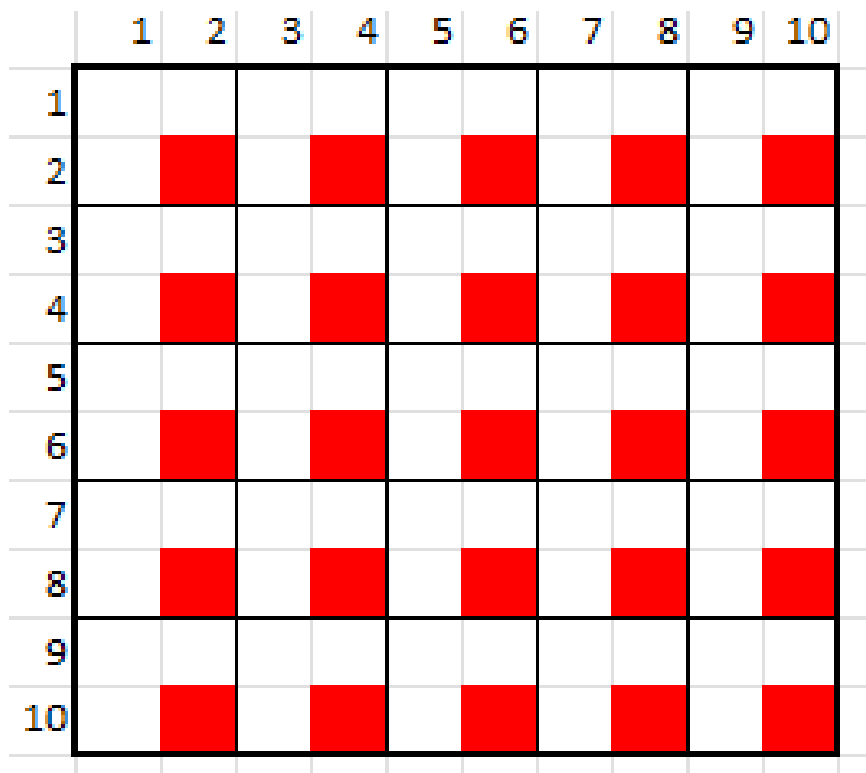
3. Data og metode

Data

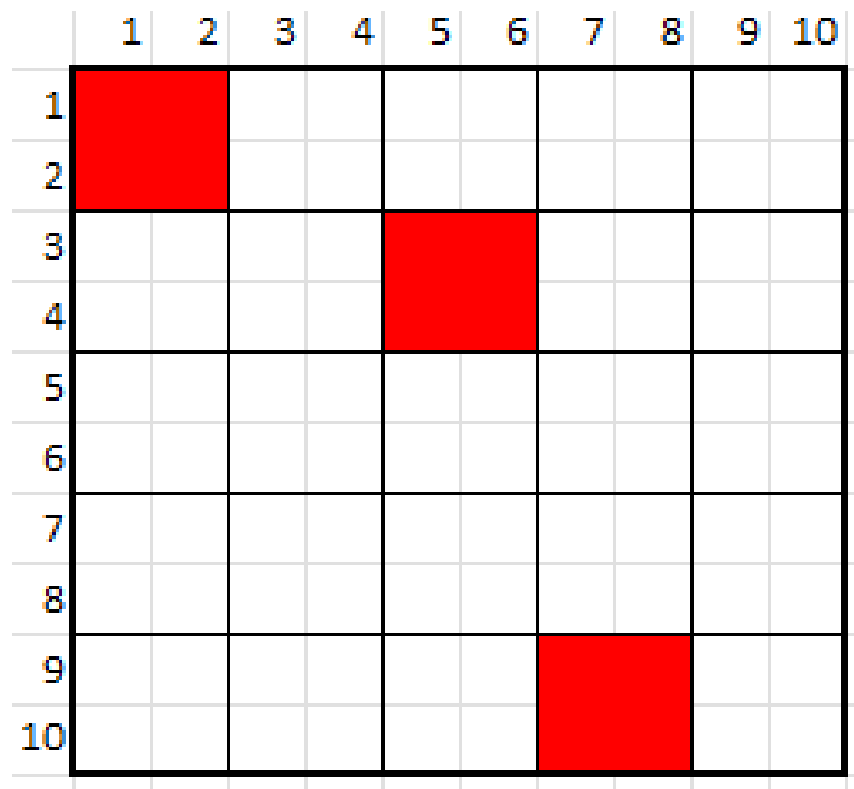
- SSBs Lønnsstatistikk 2016-2021
- Lønnstakere i aldersgruppen 20-66 år
- Enheten er jobber – vektet med stillingsprosent

Metode – Dissimilaritetsindeksen (D)

$D = 0$, like andeler lavlønn i alle virksomheter - ingen seggregering.

$D = 1$, all lavlønn finnes i noen virksomheter som har kun lavlønte jobber.

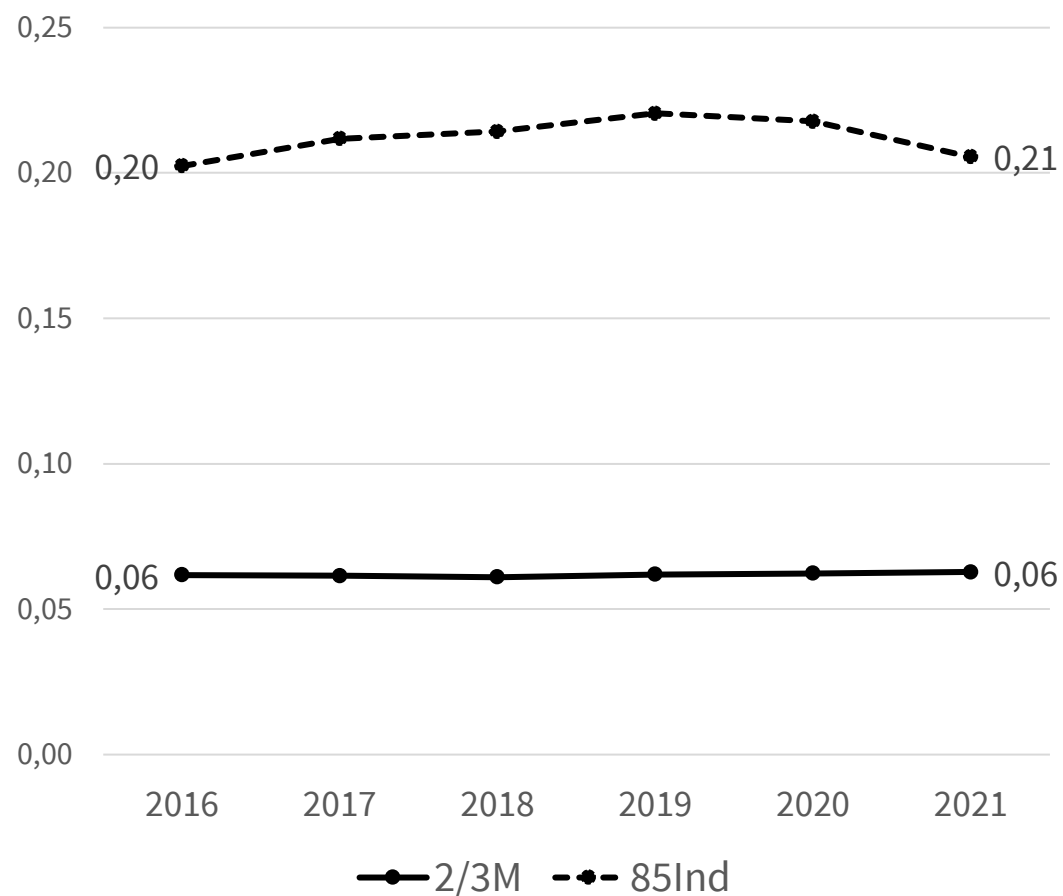

4. Resultater

Lavlønnsomfang. Vi ser på ...

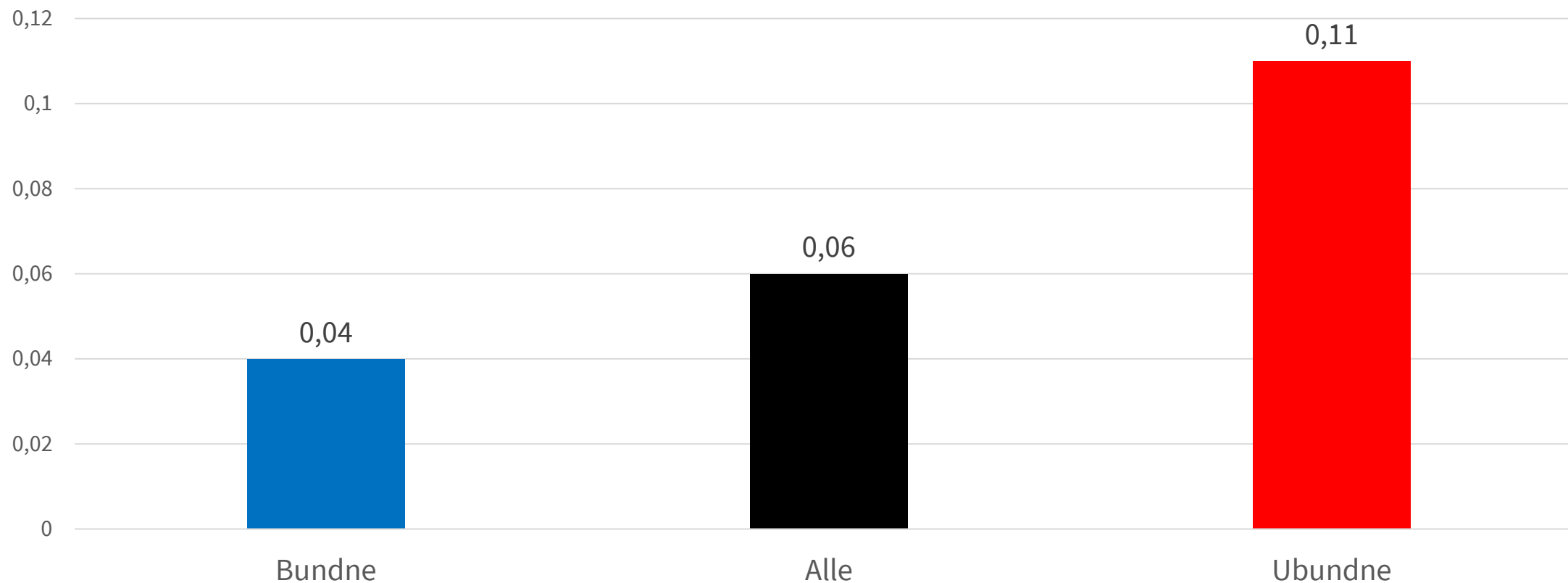
- Omfang av lavlønnnet arbeid i norsk økonomi samlet og i to enkeltnæringer (2016-2021), målt som:
 - Omfang av arbeid lønnet **under 2/3M** = årslønn (fulltid) på **375 280 kr** (2021)
 - Omfang av arbeid lønnet **under 85Ind** = årslønn (fulltid) på **445 740 kr** (2021)
- Forskjeller mellom tariffbundne og ubundne virksomheter

Stabil lavlønnsandel i hele økonomien

- Lavlønnsandelen er stabil på 6 prosent (2/3M).
- Som forventet er andelen høyere etter 85Ind-grensen: 21 prosent i 2021.
- Perioden er kort og preget av konjunktursituasjonen.

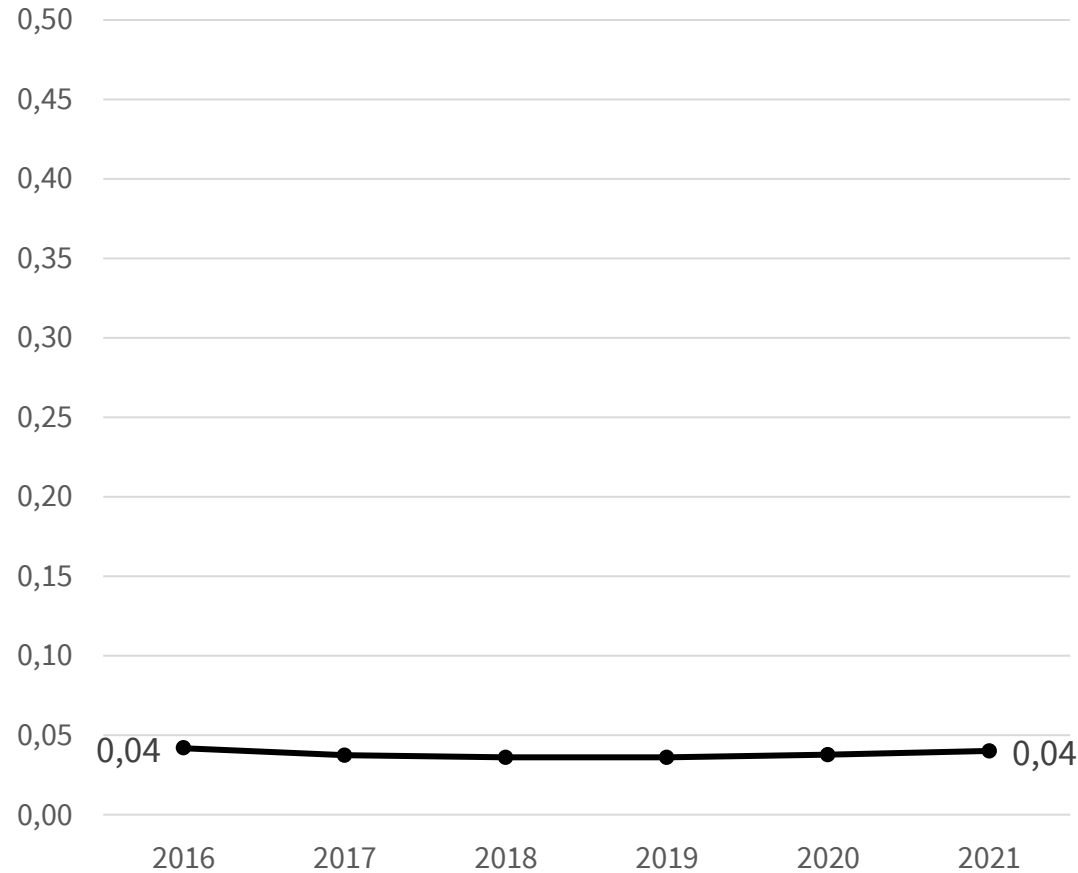
Lavlønnsomfang etter tariffavtaledekning

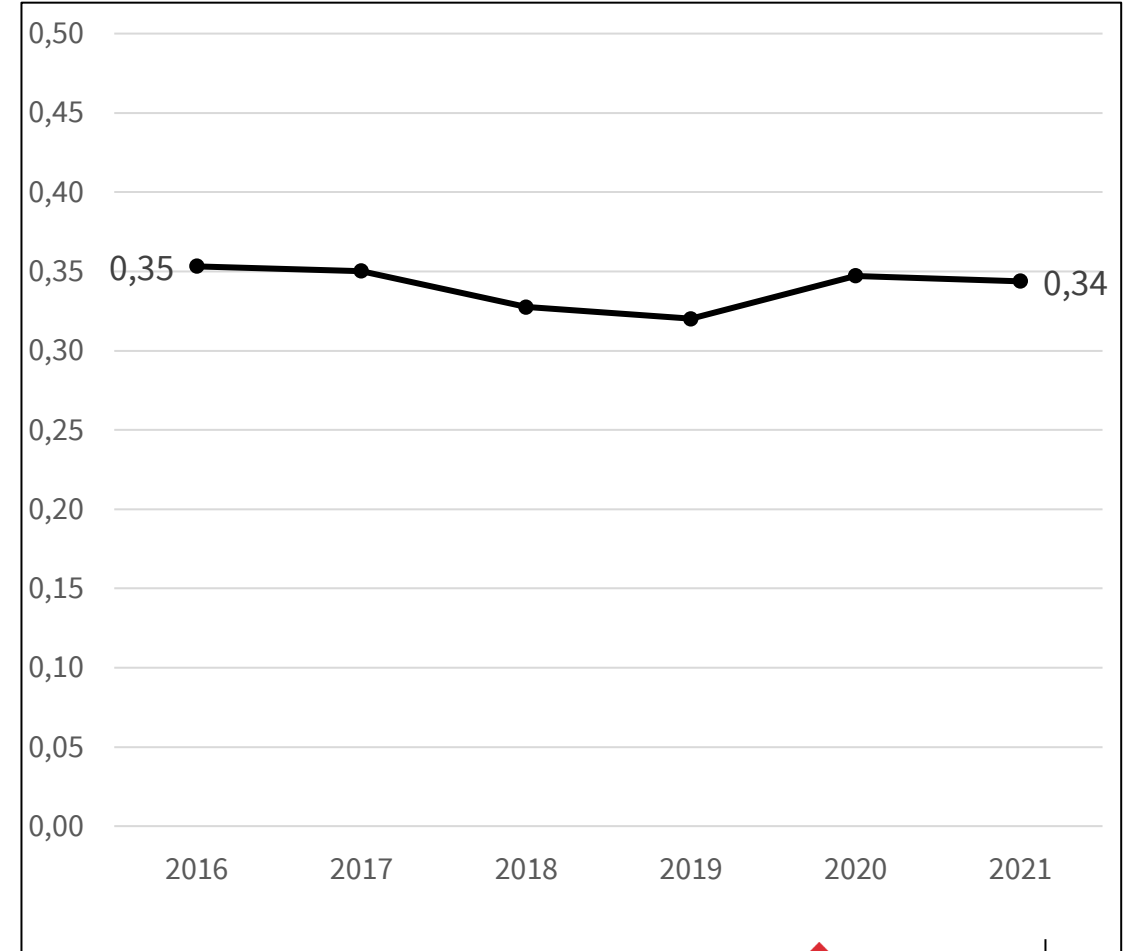
Hele økonomien 2021 (2/3M)

Lavlønnsomfang i våre to næringer (2/3M)

Bygg og anlegg (Nace 41-43)

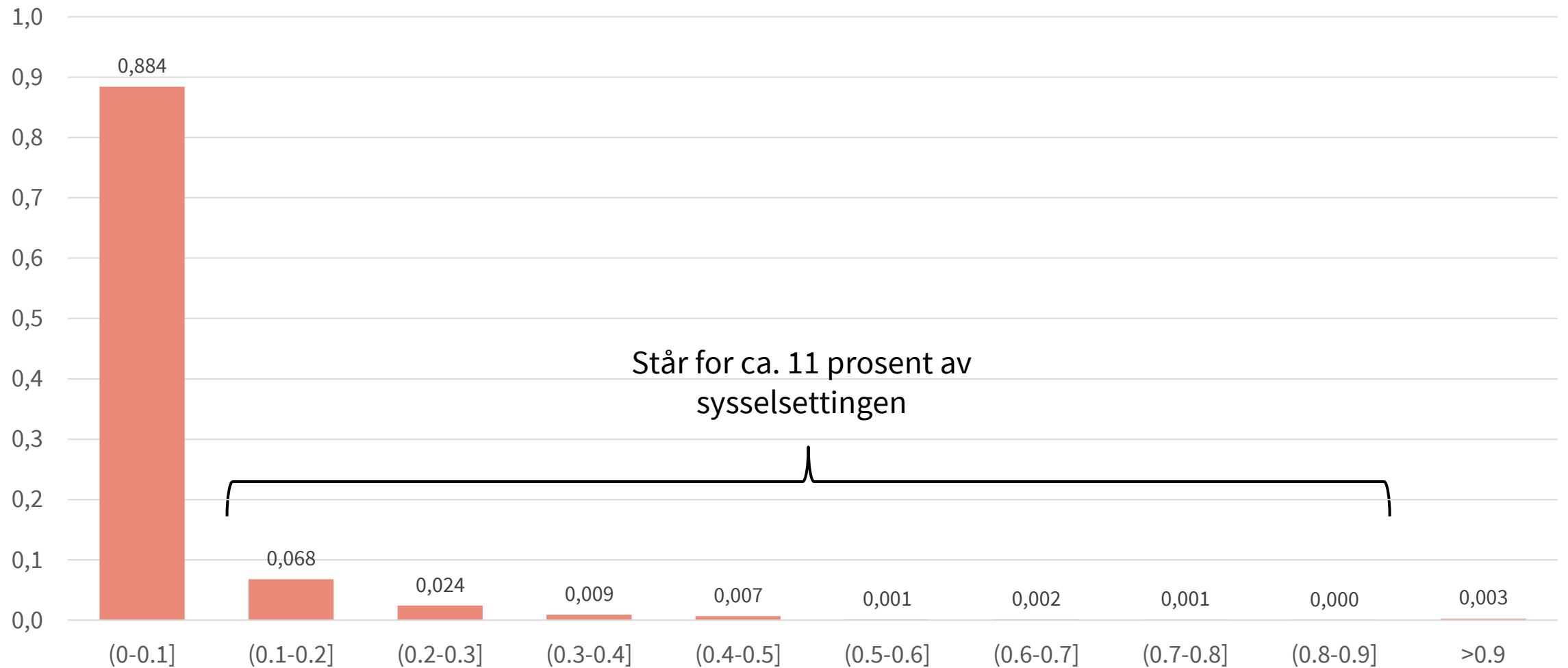
Overnatting og servering (Nace 55-56)

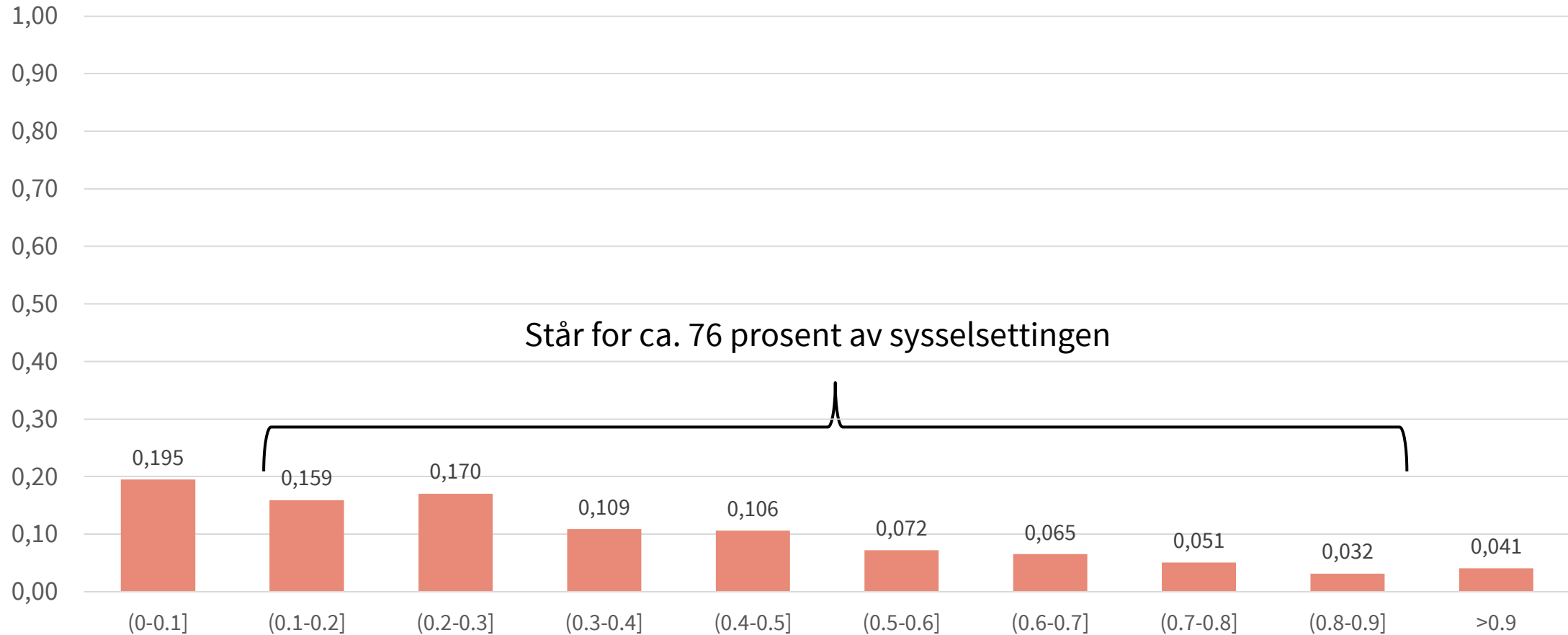
Fordeling av lavlønn i næringer. Vi ser på ...

1. Hvor stor andel av sysselsettingen finnes i virksomheter med ulike nivåer av lavlønn?
2. Hvor jevnt fordeler lavlønn seg på tvers av virksomheter?
 - I overnatting og servering
 - I bygg og anlegg

Sysseisseting fordelt etter lavlønnssomfang i virksomheten: bygg og anlegg 2021

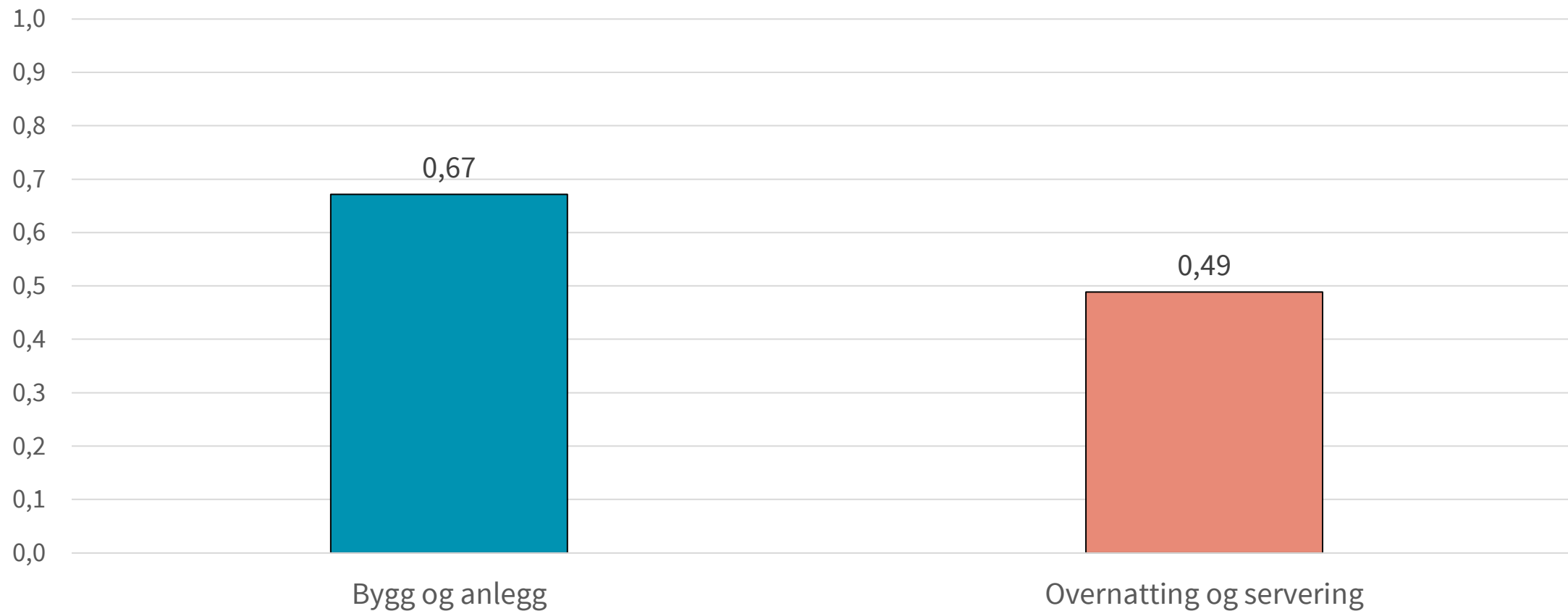

Sysseissetting fordelt etter lavlønnssomfang i virksomheten: overnatting og servering 2021

Lavlønsspredning i de to næringene (2021)

D-indeksen

5. Oppsummering og implikasjoner

Lavlønn: Nærings- eller bedriftsfenomen?

- Ikke noe klart enten/eller-svar
 - Variasjoner innenfor spennet fra nærings- til virksomhetsfenomen
- Vi har brukt to næringer som eksempler
 - O&S har en høy andel lavlønn, en stor del av sysselsettingen finnes i virksomheter med middels nivåer av lavlønn, og lavlønn er jevnere fordelt på tvers av virksomheter enn ellers i økonomien → mer i retning *næringsfenomen*
 - B&A lavt lavlønnssomfang, de fleste i næringen jobber i virksomheter med lav andel lavlønn, og lavlønn er mindre jevnt fordelt → mer i retning av *bedriftsfenomen*

Implikasjoner

- Bedre informasjon i jobbsøkingprosessen
 - Fordi andel lavlønn på arbeidsplassen har implikasjoner for lønnsutvikling
 - .. men det forutsetter at man har et valg
- Differensiering av lavlønnspolitikken i lønnsoppgjørene kan i større grad bidra til redusert lavlønnsomfang
 - Innretning på lavlønnstillegg

